

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEET

Gloaalikasvatusjärjestöjen kommentit luonnokseen

Kepa ry
15.10.2014

Gloaalikasvatusta tekevät kansalaisjärjestöt kiittävät opetushallitusta avoimesta ja dialogisesta prosessista perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden (OPS) uudistamisessa. Tämän lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet asiantuntijat seuraavista järjestöistä: Kepa ry, Amnesty, Ihmisoikeusliitto, Suomen YK-liitto, Taksvärkki ry, Plan Suomi, Rauhankasvatusinstituutti, Seta, Kirkon Ulkomaanapu sekä Suomen Kristillinen ylioppilasliitto.

Pidämme luonnosta hyvänä ja arvostamme sitä, että tulevaisuudessa tarvittavat globaalit kansalaistaidot on pyritty ottamaan huomioon. Haluamme kuitenkin vielä kiinnittää huomion muutamaan muutosta vaativaan seikkaan.

Yleistä

- **Arvot.** Opetussuunnitelman arvopohja ja OPS-luonnos nostavat esille tärkeitä arvoja ja asiakokonaisuuksia, joita koulun edellytetään opettavan ja elävän todeksi. Oppiainesuositukset on tarpeen arvioida vielä kertaalleen tästä näkökulmasta: toteutuuko arvopohja riittävästi opetuksessa? Arvojen tulee näkyä myös oppiaineiden arviointiperusteissa.
- **Käsitteet.** Tärkeitä käsitteitä (kuten ihmisoikeudet, kestävä tulevaisuus ja aktiivinen kansalaisuus, yhdenvertaisuus) toistellaan, mutta niitä ei erikseen määritellä. Toivomme, että käsitteet määritellään selkeästi heti OPSin alussa (esimerkiksi luvussa 3), jolloin ne ohjaisivat kaikkea opetusta ja koko koulukulttuuria. Kohdassa 2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet vanhentunut termi sukupuolinen suuntautuminen tulee korvata ajanmukaisella termillä seksuaalinen suuntautuminen. Sama muutos tullaan tekemään myös uudistuvaan yhdenvertaisuuslakiin.
- **Gloaalikasvatus.** Esitämme, että globaalikasvatus käsitteenä nostetaan OPSissa esille (esimerkiksi luku 3 Perusopetus yleissivistyksen perustana). Käsitteen tunteminen auttaisi opettajia hahmottamaan aihekokonaisuuden ja etsimään tukea globaali-asioiden käsittelyyn. Termi myös sitoisi OPSissa esille nousevat globaalikasvatuksen teemat yhteen punaiseksi langaksi. Lisäksi toivomme, että globaalikasvatus linkitetään YK:n kehitystavoitteisiin (POST 2015), joiden tuntemus auttaa hahmottamaan kestävä tulevaisuuden vaatimaa yhteiskunnallista muutosta (esim. kohtiin 3.3 ja L7).
- **Ihmisoikeuskasvatus.** Kouluopetuksen on perustuttava ihmisoikeuksille. Ihmisoikeuskeskuksen suositusten (Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa, 2014) mukaisesti ihmisoikeuskasvatuksen on oltava läpileikkaava osa perusopetusta. Ihmisoikeuskasvatus tulee sisällyttää erityisesti vastuoppiaineisiin kuten historia, katsomusaineet, äidinkieli, kirjallisuus ja maantieto siten, että ihmisoikeudet näkyvät myös arviointiperusteissa.
- **Lapsen oikeudet.** Lapsen oikeudet on niin ikään ulotettava opetukseen tavoitteista arviointiperusteisiin saakka. Lasten ja nuorten tulee tuntea paitsi oikeutensa myös vaikuttamiskanavat ja keinot, joilla epäkohtiin voi puuttua.
- **Kansalaisuus.** Kansalaisuuden käsite tulee esille monissa kohdissa OPS-luonnosta ja siihen on usein liitetty vaikuttaminen omaan lähiyhteisöön, yhteiskuntaan ja luontoon (L7). Esitämme mukaan laajempaa näkökulmaa vaikuttamisesta myös maailmanlaajuisiin asioihin ja kansalaisuuden avaamista kansalliset rajat ylittäväksi

Historia. Historian opetuksen ohjauksessa ja OPS-luonnoksessa kapeaksi. Näemme, että oppilaine on tärkeä kriittisen ajattelun ja maailman kuvien kehittymisen kannalta. On tärkeää haastaa perinteinen suurmielisyys, eurosenttinen historianarratiivien ja erilaisten valta-asetelmien hahmottaminen maailmaa moninaisten historianarratiivien ja erilaisten valta-asetelmien näkökulmasta. Historian opetus on luonteva paikka nostaa esille myös kehityskäsitteitä. Toivomme mukaan kehityksen käsitteen kriittistä pohdintaa ja YK:n kehitystavotteisiin (POST 2015) perehtymistä myös omien vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta. Historian opetuksessa tulee siirtyä ongelmakeskeisestä näkemyksestä, jossa ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa historian suuntaan, jolloin historia parhaimmillaan voimaantuu vaikuttamiseen omassa ajassa. Opetuksessa ja arviointiperusteissa tulee huomioida ihmisoikeuksien tuntemus, niiden sopimuluonteiden velvoittavuuden ymmärtäminen sekä opetussuunnitelman yleinen arvoperusta. Historiallisen empatiakyvyn vahvistamiseen liittyen toivomme mukaan konkreettisia ohjeita sille, miten tätä tulisi tehdä. Kannustamme

Uskonto ja elämäntutkimus. Katsomusaineiden opetuksessa eri uskontojen ja elämäntutkimuksen opetukselle asetetut tavoitteet eivät ole kaikilla osin yhteismitallisia, esimerkiksi tasa-arvon käsite tulee esille eri tavoin eri oppilaineissa. Toivomme, että näitä tarkistetaan siltä osin, että kaikki aineet ohjautavat eettiseen pohdintaan erityisesti ihmisoikeuksien näkökulmasta. Uskonnonopetuksen tulee saada globaali näkökulma ja alaluokilla. Uskonto tulee huomioida myös rauhantuntemuksen ja voimavarojen ja esille nostaa uskontodialogi ja katsomusten välisen vuoropuhelun taidot. Toivomme myös, että opetussuunnitelman arvoperusta konkretisoituu katsomusaineiden opetuksessa ja arviointiperusteissa.

Oppilaineet

äidinkielenä sekä historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa.

Rauhankasvatusta ja sovitteita. Arvostetaan vuorovaikutuksen taitoja ja kykyä ilmaista itseään sisältävät kokonaisuuksien L2 ja koskevat koko koulukulttuuria. Näiden lisäksi peruskoulun tulee aktiivisesti panostaa rauhankasvatukseen ja sovitteita vahvistamiseen. Tavoite- ja arviointitasolla niiden tuli näkyä katsomusaineissa, äidinkielenä sekä historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa.

Järjestöyhteistyö. OPS-luonnos kannustaa kouluja laajasti järjestöyhteistyöhön. Huomionarvoista on, että järjestöyhteistyö tarjoaa opetuksen sisältöjä ja menetelmiä koskevan tuen lisäksi näkökulmia kansalaisyhteiskunnan ja yhteiskunnalliseen osallistamiseen. (Esim. L6)

Normiikkisyys. Normiikkisyysillä tarkoitetaan kriittisyyttä yhteiskunnan syriä käytäntöjä ja ajatusrakennelmia kohtaan. Kannustamme lisäämään ohjasta normiikkisyyteen ja tarkistamaan, miten erilaiset vähemmistöt huomioidaan asiakirjassa. Toivomme, että sanapari erilaisuuden hyväksyminen poistetaan arvotavasta ilmaisuna ja sen tilalle otetaan esimerkiksi yhdenvertaisuuden edistäminen. Esitämme normiikkisyyden työtteen lisäämistä myös koulun toimintakulttuuria koskevaan lukuun 4.2.

Globaali riippuvuus. Paikoin OPS-luonnoksessa käytetään sanaparia globaali riippuvuus, joka on mielestämme harhaanjohtava. Katsomme, että maailma on ollut globaali ja ihmisten välillä yhteyksiä kautta aikojen. Nämä yhteydet ja ihmisten väliset riippuvuudet ovat kuitenkin entisestään lisääntyneet viime vuosikymmeninä. Maailmanlaajuiset syy-seuraukset on tärkeää nostaa nykyisiä paremmin esille erityisesti maantieteiden, historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa, esimerkiksi tutustumalla YK:n kehitystavotteisiin (POST 2015).

maailmanlaajuisiin päätöksiin. Paikalliset päätökset liittyvät usein maailmanlaajuisiin ilmiöihin ja nämä seuraukset tulee nostaa vahvemmin esille. Kansalaisyhteistyön tukimallien hahmottamisessa tulee huomioida.

hyödyntämään esimerkiksi ihmisoikeus- ja rauhankasvatuksen keinoja sekä monipuolisia opetusmenetelmiä, joiden kautta oppilaat oppivat hahmottamaan demokratian ja väkivallattomuuden arvon.

- **Yhteiskuntaoppi.** Yhteiskuntaopin tulee tarjota tietoa yhteiskunnan rakenteista, toiminnasta ja päätöksenteosta sekä vallankäytöstä paikallisella, kansallisella, Euroopan Unionin ja globaalilla tasolla. Huomio ei saa kiinnittyä vain kansallisen tason toimintaan ja formaaleihin vaikuttamisen kanaviin, vaan kansalaisvaikuttamiseen ja -toimintaan laajasti monista eri näkökulmista. Arviointiperusteissa on huomioitava, että perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten (kuten Lapsen oikeuksien sopimus tai Euroopan ihmisoikeussopimus) tunteminen ja omakohtainen ymmärtäminen on kansalaisvelvollisuus. Tällä voitaisiin ehkäistä esimerkiksi vihapuhetta ja rasismia.
- **Liikunta.** Liikunnan opetus on perinteisesti ollut vahvasti sukupuolittunutta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, miten taataan yhdenvertaisuus esim. muunsukupuolisille tai transnuorille, joiden keho ei vielä vastaa omaa kokemusta sukupuolesta. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien oppilaiden yhdenvertainen mahdollisuus liikuntaan on varmistettava. Huomioon tulee ottaa oppilaiden erilaiset kulttuuritaustat.
- **Terveystieto.** Terveystiedon oppiaineessa vähemmistöjä käsitellään ulkokohtaisesti oppisisältöjen kautta ottamatta huomioon ryhmään kuuluvien oppilaiden moninaisuutta. Terveystiedon opetuksessa ihmisten yksilöllisyys ja moninaisuus on huomioitava jo ensimmäiseltä vuosiluokalta alkaen ja oppilaille on tarjottava tukea identiteettityöhön.

Lisätietoja: Järjestökoordinaattori Sanna Rekola, sanna.rekola@kepa.fi / 050 317 66 97, Kepa ry

